

«Фандралюк проти України» (“Fandrallyuk v. Ukraine”)

У рішенні, ухваленому 31 січня 2008 року у справі *«Фандралюк проти України»*, Європейський суд з прав людини (далі – Суд) постановив, що:

- було порушено ч. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) (право на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку) стосовно занадто тривалого часу провадження у першій інстанції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 200 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниця п. Фандралюк, 1935 р. н., є громадянкою України і проживає у м. Києві.

У квітні 1994 року заявниця подала позовну заяву до Ірпінського міського суду Київської області проти свого колишнього чоловіка, вимагаючи поділу майна, а він, у свою чергу, подав зустрічний позов. 18 серпня 1995 року суд розділив майно між заявницею та її колишнім чоловіком.

6 лютого 1996 року Київський обласний суд (теперішній Апеляційний суд Київської області) скасував це рішення та направив справу на повторний розгляд.

23 грудня 1997 року Ірпінський міський суд прийняв інше рішення про поділ майна між заявницею та її колишнім чоловіком. 10 березня 1997 року Київський обласний суд знову скасував рішення суду нижчої інстанції та, з огляду на складність справи, розпочав її розгляд самостійно.

У ході згаданого процесу призначалось кілька судових експертиз. Зокрема, суди у своїх рішеннях від 22 жовтня 1996 року та від 22 квітня 1999 року, призначаючи додаткові експертизи, зазначали, з-поміж іншого,

що «оскільки з часу здійснення попередніх судових експертиз пройшов значний проміжок часу, їх результати є застарілими та не відповідають теперішньому станowi речей».

Листом від 16 липня 2001 року Апеляційний суд Київської області, посилаючись на ст. 31 новоприйнятого закону України «Про судоустрій України», в якій розмежовувалась компетенція судів, повернув справу п. Фандралюк до Ірпінського міського суду.

19 лютого 2002 року Ірпінський міський суд знову розділив майно між заявницею та її колишнім чоловіком. Зокрема, Суд ухвалив, що п. Фандралюк не має права власності на будинок, в якому вона жила зі своїм чоловіком.

2 липня 2002 року Апеляційний суд Київської області підтримав це рішення. 20 січня 2003 року Верховний суд України відхилив касаційну скаргу заявниці.

У травні 2003 року п. Фандралюк подала Ірпінського міського суду позовну заяву зі скаргою на те, що її колишній чоловік вигнав її з будинку, в якому вони проживали. Також вона вимагала знову поселити її у цьому будинку.

26 червня 2003 року суд виніс рішення проти заявниці та ухвалив, що будинок знаходиться у власності її колишнього чоловіка та п. М. Більше того, у березні 2003 року колишній чоловік п. Фандралюк продав свою частину будинку п. Д. Відтак, заявниця не має права власності на будинок та жодних правових підстав для вселення туди.

21 жовтня 2003 року Апеляційний суд Київської області підтримав це рішення, а 29 серпня 2005 року Верховний суд України відхилив касаційну скаргу п. Фандралюк.

Зміст рішення Суду

Заявниця скаржилася на те, що тривалість першої черги судових справ суперечила вимогам ч. 1 ст. 6 Конвенції про «розумний строк» розгляду судових справ.

Суд зазначив, що розгляд справи п. Фандралюк розпочався у квітні 1994 року та закінчився 20 січня 2003 року. Його загальна тривалість становила 8 років та 9 місяців. Суд нагадав, що, оскільки Конвенція набрала чинності в Україні 11 вересня 1997 року, період, який підпадає під компетенцію Суду, тривав 5 років та 4 місяці. Суд вказав, що оцінюючи обґрунтованість тривалості відповідного провадження після 11 вересня 1997 року, потрібно звернути увагу на стан розгляду справи станом на цю дату.

Суд нагадав, що обґрунтованість тривалості провадження потрібно оцінювати у світлі обставин справи з посиланням на наступні критерії: складність справи, поведінка заявника та відповідних уповноважених органів і важливість розглядуваного об'єкта для заявника.

Суд зауважив, що аналізована справа стосувалася розподілу власності між заявницею та її колишнім чоловіком і вимагала висновків експерта. Хоча у ході розгляду справи Київський обласний суд, з огляду на складність цієї справи, розпочав її розгляд самотійно, пізніше він знову повернув її для повторного розгляду у суд першої інстанції. На думку Суду, предмет спору у справі не може вважатись особливо складним з точки зору ні закону, ні фактів.

Суд також зазначив, що хоча сторона цивільного процесу не може бути звинувачувана у використанні дозволених їй національним законом засобів для захисту своїх інтересів, такі її діяння можуть затягнути провадження у справі. Суд зауважив, що п. Фандралюк, подаючи скарги до вищих судових органів, тим самим подовжила тривалість провадження у справі. Проте у цій справі її діяння не можуть бути визнаними єдиною причиною затягнення провадження у справі.

Суд нагадав, що справа п. Фандралюк двічі поверталась для повторного розгляду. Тому він вважає, що затримка була викликана також повторним розглядом справи. Хоча завданням Суду не є аналіз якості національного законодавства, він все ж зауважив, що направлення справи на повторний розгляд зазвичай призначається тоді, коли були допущенні помилки судами нижчого рівня, а повторне направлення справи на ще один розгляд в рамках одного провадження у справі викриває серйозні недоліки у судовій системі. Більше того, завданням національних судів є така організація своєї діяльності, щоби вона була швидкою та ефективною.

Крім того, такі повернення справ на повторний розгляд призводили до того, що суди були змушені призначати повторні експертизи.

Суд звернув увагу на те, що занадто довга тривалість провадження була викликана діями Апеляційного суду Київської області, зокрема тим, що він взяв справу до свого розгляду, а пізніше знову повернув її місцевому суду. Ні Апеляційний суд Київської області у своєму листі від 16 липня 2001 року, ні Уряд у своїх аргументах не уточнили причин для такого направлення справи до нижчої інстанції чи неспроможності Обласного суду Київської області вирішити справу після майже 3 років розгляду. На погляд Суду, такий підхід важко назвати швидким та ефективним.

Проаналізувавши всі матеріали справи, Суд дійшов висновку, що Уряд не надав жодних фатів чи доказів, які змогли б переконати Суд прийняти рішення, відмінне від рішень, ухвалених раніше у подібних справах проти України. Відтак Суд дійшов висновку, що у розглядуваній справі тривалість провадження була надмірною та порушувала вимогу Конвенції про «розумний строк». Тому мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.